

פרק א' – משפט המלוכה

- לפניך שני מקורות בתנ"ך בהם מוזכרים מצוות מינוי מלך ומשפט המלוכה. עיין בהם וענה על השאלות הנלוות אליהם.

מקור מס' 1 – דברים פרק יז, יד' – כ'

"(יד) כי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי: (טו) שום תשים עליך מלך אשר יבזור ה' אלהיך בו מקרב אוזיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אוזיך הוא: (טז) רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה לבען הרבות סוס וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד: (יז) ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד: (יח) והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלויים: (יט) והיתה עמו וקרא בו כל ימי זיוו למוען ילמד ליראה את ה' אלהיו לשמור את כל דברי התורה הזאת ואת הזווקים האלה לעשותם: (כ) לבלתי רום לבבו מאזויו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאול למוען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל:"

שאלות:

חלק א' – עפ"י פשט הכתובים.

1. באיזה שלב, בתולדות עם ישראל, עוסקים פסוקים אלו?

2. מי יוזם את הרעיון למינוי מלך ומאילו מניעים?

3. מהם שני התנאים הראשוניים למינוי המלך? (פסוק יד')

4. מהן ההגבלות המוטלות על המלך ומאילו סיבות? (טז-יז)

הגבלה א': _____

נימוק: _____

הגבלה ב': _____

הגבלה ג': _____

נימוק: _____

5. מה מצווה המלך לעשות לאחר ביסוס ממלכתו?

6. באילו אופנים ישפיע צעד זה (שאלה 5) על ניהול ישר, תקין ונצחי של הממלכה?

חלק ב' – שאלות העמקה ועיון.

1. עיין בדברי הרמב"ן (פירוש לפסוקים הנ"ל) וענה על השאלות:

"ואמרת אשימה עלי מלך - על דעת רבותינו, כמו ואמור אשימה עלי מלך, והיא מצות עשה שיחייב אותנו לומר כן אחר ירושה וישיבה, כלשון ועשית מעקה לגגך, וזולתם. והזכיר "ואמרת", כי מצוה שיבואו לפני הכהנים הלויים ואל השופט ויאמרו להם רצוננו שנשים עלינו מלך."

א. מי יוזם את מינוי המלך?

ב. כיצד מוגדר אם כן מינוי המלך?

ג. מאיזו מצווה מחזק הרמב"ן את דבריו?

ד. מתי מחוייבים ישראל למנות את המלך?

ה. מדוע אם כן נקטה התורה במצווה זו בלשון: "ואמרת" (סגנון לשון הקרוב לרשות)?

ו. לאור תשובתך הנ"ל, איזה כלל חשוב ניתן ללמוד על מצוות מינוי מלך?

2. עיין בפירוש רש"י לפסוקים הנ"ל וענה על השאלות:

"לא ירבה לו סוסים - אלא כדי מרכבתו, שלא יסיב את העם מצרימה, שהסוסים באים משם. כמה שנאמר בשלמה, ותעלה ותאלץ מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס צחמסים ומאה.
ולא ירבה לו נשים - אלא שמונה עשרה, שמלינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה.
ובסף וזהב לא ירבה לו מאד - אלא כדי ליתן לאכסניא [לאפסניא].
והיה כשבתו - אם עשה כן כדאי הוא שתקיים מלכותו.
את משנה התורה - שתי ספרי תורה. אחת שהיא מונחת בצית גנזיו ואחת שנכנסת ויוצאת עמו.
ולבלתי סור מן המצוה - אפילו מורה קלה של נביא.
למען יאריך ימים - מכלל הן אחת שומע לאו."

א. אילו מצוות מחוייב המלך לקיים?

ב. "והיה כשבתו"

1. כיצד היית מפרש מילים אלו? (היעזר בשאלה 5 בחלק הקודם)?

2. כיצד מסביר רש"י מילים אלו בהקשר של הקטע?

ג. "משנה התורה"

1. כיצד היית מפרש מילים אלו?

2. כיצד מסביר רש"י מילים אלו?

3. לשם מה צריך המלך שני ספרי תורה?

ד. השלם את הטבלה הבאה :

גבול המותר למלך	
	סוסים
	נשים
	כסף וזהב

ה. "למען יאריך ימים - מכלל הן אתה שומע לאו."

הסבר במילים שלך את פירוש רש"י! (התייחס בדבריך ל"הן", ל"לאו")

מקור מס' 2 – שמואל א', פרק ח'

(א) ויהי כאשר זקן שמואל וישם את בניו שפטים לישראל: (ב) ויהי שם בנו הבכור יואל ושם משנהו אביה שפטים בבאר שבע: (ג) ולא הלכו בניו בדרכיו ויטו אזורי הבצע ויקזו שזוד ויטו משפט: פ (ד) ויתקבצו כל זקני ישראל ויבאו אל שמואל הרמתה: (ה) ויאמרו אליו הנה אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך עתה שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים: (ו) וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו תנה לנו מלך לשפטנו ויתפלל שמואל אל ה': פ (ז) ויאמרה' אל שמואל שיעמך בקול העם לכל אשר יאמרו אליך כי לא אתך מאסו כי אתי מאסו ממלך עליהם: (ח) ככל המעשים אשר עשו ביום העלתי אתם ממצרים ועד היום הזה ויעובני ויעבדו אלהים אזורים כן המה עשים גם לך: (ט) ועתה שמע בקולם אך כי העד תעיד בהם והגדת להם משפט המלך אשר ימלך עליהם: ס (י) ויאמר שמואל את כל דברי ה' אל העם השואלים מאתו מלך: ס (יא) ויאמר זה יהיה משפט המלך אשר ימלך עליכם את בניכם יקזו ושם לו במרכבתו ובפרשיו ורצו לפני מרכבתו: (יב) ולשום לו שרי אלפים ושרי זומשים ולזרוש זורישו ולקצור קצירו ולעשות כלי מלחמתו וכלי רכבו: (יג) ואת בנותיכם יקזו לרקזות ולטבזות ולאפות: (יד) ואת שדותיכם ואת כרמיכם וזיתיכם הטובים יקזו ונתן לעבדיו: (טו) וזרעיכם וכרמיכם יעשר ונתן לסריסיו ולעבדיו: (טז) ואת עבדיכם ואת שפוזותיכם ואת בזוריכם הטובים ואת זומריכם יקזו ועשה למלאכתו: (יז) צאנכם יעשר ואתם תהיו לו לעבדים: (יח) וזעקתם ביום ההוא מלפני מלככם אשר בזרתם לכם ולא יענה ה' אתכם ביום ההוא: (יט) וימאנו העם לשמוע בקול שמואל ויאמרו לא כי אם מלך יהיה עלינו: (כ) והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחזם את מלחמתנו: (כא) וישמע שמואל את כל דברי העם וידברם באזני ה': פ (כב) ויאמר ה' אל שמואל שמע בקולם והמלכת להם מלך ויאמר שמואל אל אנשי ישראל לכו איש לעירו: פ"

שאלות:

1. תאר בלשונך את אופיה ורוחה של התקופה הנידונה בפרק זה? (א'-ג')

2. מה מבקשים הזקנים משמואל?

3. לדבריכם, מה מניע אותם לבקש בקשה זו?

4. כיצד מקבל שמואל את בקשת זקני העם? מה הוא עושה?

5. מדוע לדעתך מתייחס כך שמואל לבקשת הזקנים? (היתכן שהוא חושש למעמד בניו, שלא מכבר מינה אותם למנהיגים בחבלי ארץ שונים?)

6. מהי תשובת ה' לשמואל?

7. עפ"י דברי ה' לשמואל, מהו המניע לבקשת מינוי המלך?

8. מהו התנאי שמתנה ה' עם שמואל לקיום בקשת העם?

9. כיצד מתאר שמואל את המציאות בעם ישראל בעידן המלכות?

10. תאר כיצד ינהג המלך:

עם הבנים: _____

עם הבנות: _____

עם נכסי העם (עבדים שפחות, חקלאות, צאן וכו'): _____

11. למה תוביל מציאות זו? (יח')

12. מדוע לדעתך מתאר שמואל מציאות קשה כל כך?

13. כיצד מקבלים העם את דברי שמואל?

14. מהי ההחלטה הסופית בבקשה זו וכיצד היא מתקבלת?

15. נסה לגזור מתוך פרק זה עקרונות יסוד של משטר דמוקרטי!
